
LEGAL TRENDS IN THE MODEL OF CHILDREN JUSTICE

Elitsa Kumanova

Associate Professor in Theory of law and state, PhD
Angel Kanchev University of Ruse, BG
E-mail: ekumanova@uni-ruse.bg

Nikolina Angelova

Associate Professor in Psychiatry, PhD
Angel Kanchev University of Ruse, BG
E-mail: nangelova@uni-ruse.bg

***Abstract:** European integration, especially in the rule of law, increases the possibilities for protecting citizens' rights. One of the main social problems after the accession of Bulgaria to the European Union is the development of mechanisms for the implementation of child protection in the performance of status violations. There is a tendency for legislative alteration related to the closure of the remedial boarding schools and the socio-pedagogic boarding schools, the establishment of specialized children's courts, the provision of a fair trial for children, affordable and high-quality legal assistance for children, the development of new services and measures alternative to freedom deprivation.*

***Keywords:** children justice, rights of children*

***JEL codes:** K14*

ВЪВЕДЕНИЕ

Правото регулира човешката дейност като създава устойчиви модели на поведение за диалог по повод взаимен възмезден обмен на блага. То е насочено към преобразуването на социалната действителност във връзка с определени цели. Неговата основна задача е да осигури социалния ред, при който да се изразява целенасоченото поведение. В социален план всеки човек индивидуално трябва да може да определи своите предпочитания и да следва своя модел на живот. В политически план, държавата трябва да гарантира норми на справедливост, да контролира претенциите и правата чрез принципите на осигуряване на сигурността на субектите, като следва да се обърне особено внимание на закрилата на уязвимите групи лица. Институционализирането на закрилата на правата на децата е неразривно свързано с въвеждане на международни правни стандарти по правосъдие при защита на правата на децата

ИЗЛОЖЕНИЕ

Закрилата на децата е институционализирана в редица международни и вътрешни нормативни актове. Закрилата на децата е конституционно прогласен принцип. Според разпоредбата на чл. 14 от Конституцията на Р България семейството, майчинството и децата са под закрила на държавата и обществото.

В Конвенцията за правата на детето са предвидени задължения за държавите, страни по нея, във връзка с предприемането на законодателни, административни, социални и образователни мерки за закрила на детето от всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления, докато то е под грижите на родителите си или на единия от тях, на законния си настойник или на всяко друго лице, на което то е поверено./чл. 19/.

Особено място в социалната политика на всяка държава - в т.ч. и на България, заема политиката към децата, които са най-нуждаещи се от защита, грижи и осигуряване на условия за нормално развитие и качествен живот. Специално внимание се отделя на т.нар.

деца в риск. Различните влияния в индивидуалното развитие на човека оставят ясни следи в процеса на социализация в детството. Водещите фактори обособяват профила на динамичните промени в развитието. Причините си взаимодействат помежду си в условията на живот и своеобразието на корелация определя силата на риска, на които детето е изложено. От съчетаването на вътрешни и външни условия зависи силата и дълбочината на проблема, възникнал в резултат на рисковите условия. Основните белези, които характеризират децата с проблеми са тези, че те се отличават с недостатъчна уравновесеност с околната среда и проявяват често неадекватни, т. е. несъответни на обстановката и на дразненето реакции. Тази неуравновесеност и неадекватност може да има различни форми на проявление: неуспех в училище, буйство, неподчинение, негативизъм, упорство, затвореност, страхливост, потиснатост, срамежливост, а в някои случаи през по-късните години на детството и юношеството може да се стигне до противообществени и противозаконни действия.

С приемането на Закона за закрила на детето през 2000г. започна нов етап в българското законодателство, който създаде реални механизми и гаранции за упражняване на правата на детето. Предвиди се специална закрила за деца в риск. По смисъла на § 1 т. 11 от /ЗЗДт/ "дете в риск" е дете:

- чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;
- което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;
- за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист;
- за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

Различните влияния в индивидуалното развитие на човека оставят ясни следи в процеса на социализация в детството. Водещите фактори обособяват профила на динамичните промени в развитието. Причините си взаимодействат помежду си в условията на живот и своеобразието на корелация определя силата на риска, на които детето е изложено. От съчетаването на вътрешни и външни условия зависи силата и дълбочината на проблема, възникнал в резултат на рисковите условия. Всеки проблем е специфичен, разрешаването му е свързано с отделния случай. Психичните механизми и емоционалната отзивчивост на детето към предизвикателствата на травмите от живота като предпоставки, увеличава неговите проблеми. Основните белези, които характеризират децата с проблеми „са тези, че те се отличават с недостатъчна (хармонична) уравновесеност с околната среда и проявяват често неадекватни, т. е. несъответни на обстановката и на дразненето реакции. Тази неуравновесеност и неадекватност може да се прояви при различните условия на живота - в семейството, в училището, в интерната, в свободното време, при общуване с другите деца или възрастни. Може да добие различни форми на проявление: неуспех в училище, буйство, неподчинение, негативизъм, упорство, затвореност, страхливост, потиснатост, срамежливост, а в някои случаи през по-късните години на детството и юношеството може да се стигне до противообществени и противозаконни действия". Рискоопределящите фактори, застрашаващи развитието на децата се нуждаят от внимателно анализиране и категоризиране за улесняване при изучаването им. Проблемите при деца и семейства често съчетават различни рискови условия и опасности, които се отразяват негативно на възпитателната среда. Предизвиканите препятствия усложняват връзките и задълбочават трудностите при развитието и възпитанието на детето. Съдържанието на травмите определя групата, към която то би могло да се причисли при обсъждане на трудностите, които е принудено да преодолява.

Независимо от причините - неразбиране на родителите, работа в чужбина, бягство от семейните задължения и др.; се създават проблеми в грижите за неговото възпитание и

развитие. Процесите на деструктуриране в семейството и дестабилизиране на взаимоотношенията създават емоционален дискомфорт при формиране на детската личност. Липсата на родителите се възприема още по-драматично, когато детето попада в травмираща среда - асоциални модели на поведение, целенасочена изолация от възрастни, насилие. Настаняването му в заведение или оставяне в условия без обич и доверие, увеличават риска за неговата социализация.

Деца, които влизат в контакт със закона, особено тези в конфликт със закона провокира установените правила и норми, проверявайки границите на позволеното поради липса на значим възрастен, който да наложи забрани. Често това е в периода на преход към зрелостта, от чийто успех зависи от постигането на идентичност, себепознание. Социализацията е концепт, който описва процеса на интернализация на съществуващите ценности, норми и вярвания в едно общество, чрез който в крайна сметка се развива чувство за идентичност. Агентите на социализацията (училище, семейство, медии и др.) имат ролята да предават тези общоприети морално-етични правила и чрез своята възпитаваща функция да запознават индивида с очакванията, свързани с усвояване на редица социални роли.

В случаите на девиантно и деликвентно поведение на детето усещането за сигурност не се е случило в живота му достатъчно рано, за да бъде инкорпорирано в неговите вярвания. Докато е под строг режим, едно дете с такова поведение може да изглежда напълно нормално, но дайте му свобода и то скоро ще започне да се чувства застрашено от полудяване. Затова то (без да знае какво точно прави) извършва престъпление към обществото, с цел да възстанови външния контрол.

Българското законодателство не предлага политическо решение и на конфликта между репресивната и закрилната функция на държавата, когато едно и също дете е едновременно жертва и извършител на общественоопасно деяние. Това фактически подкрепя консерватизма и репресивността на системата.

На второ място по значимост е установяването на дефиниция на детето като правен субект. Като дефиниция тя има по-общ смисъл и показва най-напред специфичните особености на децата като юридически субекти. До приемането на закона нито един от действащите нормативни актове - Семейен кодекс, Закон за лицата и семейството, - съдържа законово определение. Това се вижда от дефиницията за дете в изкуството. 2 "Дете по смисъла на този закон е всяко лице, което е на възраст под 18 години". По този начин се установява цяла дефиниция за детето като правен субект, за да се запълни липсата на единно разбиране за правния статут на децата. В Закона за лицата и семействата децата не са определени като вид юридически лица, но са съответно на възраст под 14-годишна възраст и непълнолетни, когато са на възраст между 14 и 18 години. Непълнолетните деца са напълно неспособни, т.е. вместо тях и от тяхно име правните действия извършват своите законни представители - родители или настойници. Малките деца извършват съдебни действия със съгласието на техните родители или попечители.

Въпросите за правната отговорност на децата са свързани с тяхната юридическа правосубектност. Съществуват известен брой криминогенни фактори, които определят социалното поведение. Най-важните от тях са:

- Въпроси, свързани с безработицата и ниския жизнен стандарт;
- Нарушения в ценностите и негативно отношение към правните и социалните норми;
- Липса на възможности и нежелание за запълване на свободното време на децата със смислени, полезни и необходими за развитието им дейности - спорт, творчество, изкуство;
- Психо-травматични взаимоотношения в семейната и микросоциалната среда педагогически пренебрегване, наказателна безотговорност и безнаказаност на някои родители;
- Лични характеристики, социални и психически деформации, недостиг на стойност и недостатъчен самоконтрол, проблемни деца.

Акът за контрол на противообщественото поведение на непълнолетни е орален закон в областта на отговорността на чиновете. То е обнародвано през 1961 г. и повече от половин век този закон се занимава с проблемите с престъпността на малолетни и непълнолетни.

Законът урежда дейностите за превенция и борба с различните форми на младежка престъпност и за осигуряване на нормално развитие и обучение на нарушителите. За целите на тези дейности са създадени различни държавни институции: местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, консултантски услуги за деца, социално-педагогически интернати и възпитателни училища интернати.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Действащото българско законодателство в областта на превенция и противодействие на поведенческите отклонения при децата не е ориентирано към зачитане на техните права. Едновременно действат концептуално несъвместими нормативни актове, изразяващи непримирими възгледи както за природата на отклоняващото се поведение на децата, така и за адекватните и предпочитани средства и процедури за ограничаването му.

Девиантното, деликвентното и престъпното поведение при децата е свързано с лишаването от домашна среда. Ранните стадии на емоционалното развитие на детето са изпълнени с потенциални конфликти и разрушение. Връзката с външната реалност все още не е стабилно изградена, личността все още не е добре интегрирана, примитивната любов има деструктивна цел, а малкото дете все още не се е научило да толерира и овладява нагоните. То може да се научи да се справя с тези неща, а и много повече, тогава, когато неговото обкръжение е стабилно и лично. Детето се нуждае да живее в среда на стабилност, която при навременно осигуряване позволява преминаване от зависимост и нужда от обгрижване към независимост.

REFERENCES

1. Chalmers D., C. Hadjiemmanuil, G. Monti, A. Tomkin. European Union Law. Cambridge University press, 2006
2. Kusev, I. Osnovi na sotsialnata rabota. S., 1998
3. Nenovski, N. Pravata na choveka. S., 1994
4. Vuchkova S. Disciplinary measures for juvenile offenders. Sofia, 2011
5. <http://www.ChallengingTheLaw.com>
6. <http://www.justicedevelopment.org>
7. <http://www.nmd.bg>